

กรมทรัพยากรธรณี

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สอบถามเพิ่มเติมได้ที่ โทร. 043-871-014

www.dmr.go.th

กรมทรัพยากรธรณี

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
Department of Mineral Resources

พิพิธภัณฑ์สิรินธร

SIRINDHORN MUSEUM อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

ไดโนเสาร์ Dinosaur

พิพิธภัณฑ์สิรินธร
SIRINDHORN MUSEUM

พิพิธภัณฑ์สิรินธร จ.กาฬสินธุ์

"เมืองฟ้าแดดสงยาง โปงลางเลิศล้ำ วัฒนธรรมผู้ไท ผ้าไหมแพรวา ผาเสวยภูพาน มหาธารลำปาว ไดโนเสาร์สัตว์โลกล้านปี"

จากคำขวัญประจำจังหวัดทำให้เราทราบว่า จ.กาฬสินธุ์ เป็นแหล่งที่ค้นพบร่องรอยของ ไดโนเสาร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

ความเป็นมา

ไดโนเสาร์เป็นสัตว์เลื้อยคลานโบราณชนิดหนึ่ง ซึ่งอาศัยอยู่บนโลกและได้สูญพันธุ์ไปเมื่อ 65 ล้านปีมาแล้ว เหลือเพียงแต่ซากกระดูกหรือที่เรียกว่าฟอสซิลหรือซากดึกดำบรรพ์ เป็นหลักฐานที่บ่งบอกถึงประวัติของโลก และการเปลี่ยนแปลงของโลกทางธรณีวิทยา การสำรวจขุดค้น และวิจัยเกี่ยวกับไดโนเสาร์ในภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ทำต่อเนื่องมากกว่า 20 ปี พบสัตว์และพืชโบราณชนิดใหม่ และสกุลใหม่ของโลกหลายพันธุ์ เป็นไดโนเสาร์ชนิดต่างๆ ทั้งกินพืชและกินเนื้อมากกว่า 16 ชนิด และได้พิสูจน์แล้วว่า เป็นชนิดใหม่ของโลกที่พบครั้งแรกในประเทศไทย 5 ชนิด ข้อมูลเหล่านี้ได้เผยแพร่ต่อเนื่องมาตลอด ทำให้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั้งในประเทศ และต่างประเทศ มีผู้สนใจมาชมและศึกษาหาความรู้เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี

ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์สิรินธร

ซากดึกดำบรรพ์ของไดโนเสาร์ที่ภูภักษ์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบโดยพระครูวิจิตรสหัสคุณ เจ้าอาวาสวัดสักระวัน ในปี พ.ศ. 2537 และได้เริ่มทำการขุดค้นอย่างเป็นระบบ โดยคณะสำรวจไดโนเสาร์จากกรมทรัพยากรธรณี ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2537 พบว่าภูภักษ์ ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแหล่งไดโนเสาร์กินพืชที่สมบูรณ์ที่สุดของประเทศไทย โดยพบกระดูกไดโนเสาร์เกือบทั้งตัวกองรวมอยู่กักระดูกไดโนเสาร์กินพืชอีกชนิดหนึ่ง กระดูกทั้งหมดอยู่ในชั้นหินที่วางตัวอยู่บนไหล่เขาของภูภักษ์ ซึ่งมีรูปร่างคล้ายลอมฟาง มีความสูงประมาณ 240 เมตร

ปัจจุบันกรมทรัพยากรธรณีได้ขุดค้นซากไดโนเสาร์พบกระดูกมากกว่า 700 ชิ้น เป็นกลุ่มของกระดูกส่วนขา สะโพก ขีโครง คอ และหางของไดโนเสาร์กินพืชไม่น้อยกว่า 7 ตัว นอกจากนี้ยังพบฟันของไดโนเสาร์ทั้งกินพืชและกินเนื้ออีกอย่างละ 2 ชนิด จากลักษณะของกระดูกพบว่าเป็นไดโนเสาร์กินพืชสกุลภูเวียง (*Phuwiangosaurus sirindhornae*) 1 ชนิด และเป็นไดโนเสาร์กินพืชชนิดใหม่อีก 1 ชนิด คาดว่าอาจเป็นไดโนเสาร์สกุลและชนิดใหม่ของโลก

พิพิธภัณฑ์สิรินธร จังหวัดกาฬสินธุ์ เดิมคือศูนย์วิจัยไดโนเสาร์ภูภักษ์ ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติงานศึกษาวิจัย อนุรักษ์เก็บรวบรวมตัวอย่างอ้างอิงซากไดโนเสาร์ และสัตว์ร่วมสมัย และนำข้อมูลเหล่านี้ไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวในรูปของพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวปีละกว่า 2-300,000 คน ความเป็นมาและรายละเอียดของการจัดการดังนี้

ปี 2521 คณะสำรวจธรณีวิทยา โดยนายวรวิธ สุธีธร พบซากกระดูกไดโนเสาร์ที่เก็บไว้โดยพระครูวิจิตรสหัสคุณ เจ้าอาวาสวัดสักระวัน ปี พ.ศ. 2537

ปี 2538 เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2538 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จมาทอดพระเนตรซากกระดูกไดโนเสาร์ จัดตั้งโครงการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูภักษ์ขึ้นโดยสร้างอาคารคลุมหลุมขุดค้นเป็นการชั่วคราวเพื่อใช้ป้องกันซากกระดูก รวมทั้งใช้บั้งร่วมแรงแทน้กักวิชาการในการขุดแต่งกระดูก

ปี 2539 กรมทรัพยากรธรณีสร้างอาคารวิจัยมีพื้นที่ใช้งาน 375 ตารางเมตร เพื่อเป็นสถานที่ทำการอนุรักษ์ ศึกษาวิจัยและเก็บรวบรวมซากดึกดำบรรพ์ที่สำรวจพบในประเทศไทย

ปี 2542 กรมทรัพยากรธรณีสร้างอาคารถาวรคลุมหลุมขุดค้น โดยใช้ชื่อว่า "อาคารพระญาณวิสาลเถร" ตามชื่อสมณศักดิ์ของท่านเจ้าอาวาสวัดสักระวัน ผู้ค้นพบกระดูกไดโนเสาร์ภูภักษ์เปิดเป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งขุดค้นไดโนเสาร์ภูภักษ์

ปี 2544 อาคารพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูมัยขาว ในส่วนแรกได้มีการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ
ปี 2547 ที่ประชุมคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 6 (ฝ่าย
สังคม) ครั้งที่ 36/2546 วันที่ 4 ธันวาคม 2546 มีมติให้กรมทรัพยากรธรณี ใช้จ่าย
งบกลางรายการค่าใช้จ่าย ในการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ พัฒนาอาคาร
พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูมัยขาว ระยะต้นเพื่อปรับปรุงและตกแต่งภายใน และคณะรัฐมนตรีได้มีมติ
เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547 รับทราบและเห็นชอบตามมติคณะกรรมการกลั่นกรองฯ ซึ่งได้
มีการก่อสร้างตกแต่งภายในจนแล้ว เสร็จในปี 2548

ปี 2549 ได้รับงบประมาณเพื่อสร้างส่วนนิทรรศการ จนได้ดำเนินการเสร็จสิ้นเมื่อต้นปี 2550

ปี 2550 พิพิธภัณฑ์สิรินธร เปิดให้บริการเต็มรูปแบบ

สถานที่ตั้ง

พิพิธภัณฑ์สิรินธร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดกาฬสินธุ์ไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 30
กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 227 (กาฬสินธุ์ - สหัสขันธ์ - คำม่วง -
วังสามหมอ - พังโคน) ก่อนถึงตัวอำเภอสหัสขันธ์ประมาณ 1 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเข้าสู่วัดสักกะวัน
ตรงข้ามโรงเรียนสหัสขันธ์ศึกษา เป็นระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร

แผนที่แสดงที่ตั้งพิพิธภัณฑ์สิรินธร

พิพิธภัณฑ์สิรินธรมีภารกิจหลัก 2 ด้าน คือ

1. **กลุ่มงานบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์** การจัดแสดงเนื้อหาส่วนนิทรรศการได้จัดแสดง
ลำดับชั้น และการสื่อความหมายทางวิชาการด้านธรณีวิทยาและโบราณชีววิทยา ส่วนนิทรรศการ
ถาวร ส่วนนิทรรศการชั่วคราว และนิทรรศการกลางแจ้งจัดแสดงเรื่องราวตั้งแต่กำเนิดโลก กำเนิด
สิ่งมีชีวิต การวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต จนกระทั่งเกิดไดโนเสาร์จนสุดท้ายของมนุษย์ครองโลก
โดยจะเน้นเรื่องราวไดโนเสาร์ สัตว์ และพืชโบราณที่เคยมีอยู่ในประเทศไทย โดยมีการจัดแบ่งออกเป็น
2 งาน คือ

1.1 **งานจัดนิทรรศการ** โดยจัดแสดงเกี่ยวกับธรณีวิทยา ทรัพยากรธรณี และซากดึก-
ดำบรรพ์ โดยเน้นที่ซากไดโนเสาร์ที่ค้นพบในประเทศไทย โดยแบ่งการจัดแสดงเป็น 8 โซน ดังนี้

โซน 1 จักรวาลและโลก

จักรวาลและโลก จุดกำเนิดของจักรวาล โลก และสิ่งมีชีวิตรวมทั้งไดโนเสาร์

โซน 2 เมื่อชีวิตแรกปรากฏ

เมื่อชีวิตแรกปรากฏจากดาวเคราะห์ร้อนจัดและปั่นป่วน เปลี่ยนแปลงกลายเป็นสถานที่
ที่เหมาะสมสำหรับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต สิ่งมีชีวิตยุคแรกมีรูปร่างง่ายๆ ถือกำเนิดขึ้นมา

โซน 3 พาลีโอโซอิก: มหายุคแห่งวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต

สิ่งมีชีวิตบนโลกเกิดการขยายเผ่าพันธุ์ครั้งใหญ่ จากพวกที่มีรูปแบบง่าย ๆ ไม่กี่ประเภท วิวัฒนาการไปสู่สิ่งมีชีวิตหลากหลายรูปแบบ แผ่นดินกลายเป็นป่าทึบที่อุดมไปด้วยแมลง สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก และสัตว์เลื้อยคลาน ก่อนที่มหันตภัยปริศนาจะกวาดล้างสรรพชีวิตบนโลกไปจนเกือบหมดสิ้น

โซน 4

โซน 4.1 มีโซโซอิก: มหายุคแห่งสัตว์เลื้อยคลานและไดโนเสาร์

หลังการสูญพันธุ์ครั้งยิ่งใหญ่ตอนสิ้นสุดมหายุคพาลีโอโซอิก สัตว์เลื้อยคลานก็ก้าวขึ้นมาครองโลกในมหายุคมีโซโซอิกที่ตามมาไดโนเสาร์ครองความยิ่งใหญ่บนแผ่นดิน เทอโรซอร์ที่งามสง่าเป็นจ้าวเวหา สัตว์เลื้อยคลานทะเลขนาดมหึมาเป็นเจ้าสมุทร นกปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรก

โซน 4.2 ไดโนเสาร์ไทย

มหายุคมีโซโซอิก แผ่นดินที่ปัจจุบันเป็นประเทศไทยเป็นแหล่งอาศัยของไดโนเสาร์นานาชนิด นับตั้งแต่พวกกินเนื้อขนาดใหญ่ หรือเทอโรพอด ที่เป็นญาติสนิทของไทรันโนซอร์ซเร็กซ์ พวกกินพืชคอยาว หรือซอโรพอดซึ่งหนักกว่าช้างหลายตัวรวมกัน ไปจนถึง ไดโนเสาร์ปากนกแก้วตัวจิ๋ว การศึกษาอย่างต่อเนื่องทำให้เราเข้าใจความเกี่ยวข้องระหว่างไดโนเสาร์กลุ่มต่างๆ ทั้งพวกสะโพกแบบนก และสะโพกแบบสัตว์เลื้อยคลาน และตระหนักว่าไดโนเสาร์ไทยมีคุณูปการต่อความเข้าใจเรื่องวิวัฒนาการของไดโนเสาร์ในระดับโลกมากเพียงใด

1.2 งานบริการ โดยจัดค่ายอบรม และจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านซากดึกดำบรรพ์ และธรณีวิทยา นอกจากนั้นยังให้บริการการศึกษา ฝึกอบรมบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ บริการค่ายเยาวชน บริการห้องสมุดที่ทันสมัย เพื่อการสืบค้นข้อมูลเอกสารทางวิชาการ และทำหน้าที่ให้บริการอำนวยความสะดวก เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ รวมถึงกิจกรรมมวลชนสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงการทำงานด้านโบราณชีววิทยา

2. กลุ่มงานศึกษาวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 งาน

2.1 งานสำรวจ อนุรักษ์และวิจัย ทำหน้าที่สำรวจเก็บตัวอย่างบันทึกข้อมูลซากดึกดำบรรพ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องในภาคสนาม การเคลื่อนย้ายตัวอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการด้านโบราณชีววิทยา และทำการอนุรักษ์ตัวอย่างในห้องปฏิบัติการเพื่อการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในขั้นต่อไป

2.2 งานคลังตัวอย่าง เป็นส่วนที่รวบรวมจัดเก็บ และดูแลรักษาซากดึกดำบรรพ์อ้างอิง รวมทั้งตัวอย่างที่เก็บมาจากภาคสนามอย่างเป็นระบบ มีการลงทะเบียนซากดึกดำบรรพ์และโครงกระดูกสัตว์ปัจจุบันเพื่อการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบ มีการจัดเก็บข้อมูลโบราณชีววิทยาและข้อมูลที่เกี่ยวข้องเป็นระบบฐานข้อมูลซากดึกดำบรรพ์ และระบบสารสนเทศข้อมูลโบราณชีววิทยาอย่างเป็นระบบ เป็นสถานที่เพื่อการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบของนักวิทยาศาสตร์ และนักโบราณชีววิทยาทั่วโลก

โซน 5 วิถีชีวิตไดโนเสาร์

การค้นพบข้อมูลใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ช่วยให้เราเข้าใจถึงเรื่องราวในมุขมิกของไดโนเสาร์ นอกจากจะล่องรู้ถึงรูปร่างของไดโนเสาร์ชนิดต่างๆ แล้วยังช่วยให้เข้าใจเรื่องการกินอาหาร การล่าเหยื่อ การป้องกันตัวและการเลี้ยงลูกอ่อน อีกทั้งยังช่วยให้เราเห็นภาพไดโนเสาร์ที่มีชีวิตชีวามากขึ้นและ คิ่มีค่ากับความมั่งคั่งของสัตว์ดึกดำบรรพ์ที่ยิ่งใหญ่กลุ่มนี้ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้หลักฐานใหม่ๆ ยังบ่งชี้ว่าไดโนเสาร์อาจไม่ได้สูญพันธุ์ไปทั้งหมด

โซน 6 คินชีวิตให้ไดโนเสาร์

ไดโนเสาร์ สัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ และสิ่งมีชีวิตหลายประเภทในมหายุคมีโซโซอิก สูญพันธุ์ไปในมหันตภัยปริศนาเมื่อ 65 ล้านปีมาแล้ว แต่นักโบราณชีววิทยาซึ่งทำงานศึกษา อูร์กซ์ ซากดึกดำบรรพ์อยู่ตามสถาบันต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งที่ภูเก็ตแห่งนี้ได้ช่วยกันฟื้นชีวิต และสร้างความหมายให้แก่ซากดึกดำบรรพ์เพื่อนำเราย้อนกลับไปสัมผัสกับยุคที่ไดโนเสาร์เป็นใหญ่

โซน 7 ซิโนโซอิก มหายุคแห่งสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม

หลังการสูญพันธุ์ของไดโนเสาร์ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดใหญ่ที่เหลือนอยู่ต้องหลีกทางให้กับ สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ทวีมาพันธุ์อย่างรวดเร็ว และพากันเข้ายึดครองภูมิประเทศกันหลากหลาย ทั้งทุ่งหญ้า ป่าดิบ ท้องทะเลและในอากาศนี่คือโลกที่เราคุ้นเคยดี เพราะยังมีทายาทของช้าง ม้า แรด วาฬ ค้างคาว และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมกลุ่มอื่นๆ ให้เห็นเป็นตัวอย่างของวิวัฒนาการขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นในช่วง 65 ล้านปีที่ผ่านมาแม้แต่มนุษย์เองก็เป็นผลผลิตจากกระบวนการนี้

โซน 8 เรื่องของมนุษย์

จาก "ไพรเมต" หรือสัตว์ในตระกูลลิงที่อาศัยอยู่บนต้นไม้ ซึ่งถือว่าเป็นบรรพบุรุษของ มนุษย์ ไดแยกตัวเองออกจากเผ่าพันธุ์ลิงใหญ่เมื่อประมาณ 6-7 ล้านปีมาแล้ว และเริ่มวิวัฒนาการ มาเป็นสัตว์ที่เดิน 2 ขา และอาศัยบนพื้นดิน แต่ความโดดเด่นของมนุษย์อยู่ที่การพัฒนาการทาง สมองและภูมิปัญญาที่มีความฉลาดกว่าสัตว์ประเภทอื่น ซึ่งเปิดโอกาสให้เราสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ตั้งแต่ขวานหิน ไปจนถึงคอมพิวเตอร์

